

Кандидат економічних наук Тютюнник Ю.М., Шевченко Є.В.

Полтавська державна аграрна академія

МІЖНАРОДНІ РЕЙТИНГОВІ СИСТЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ

Визначення кредитоспроможності – специфічна форма комплексного фінансового аналізу, спрямованого на оцінку економічного потенціалу позичальника з позиції визначення ймовірності погашення ним кредиту.

У міжнародній банківській практиці одним із найпоширеніших підходів до визначення кредитоспроможності позичальників є рейтингові системи, орієнтовані на врахування кількісних та якісних характеристик клієнта. Такі системи дають змогу визначити кредитоспроможність за допомогою комплексного показника – рейтингу, вираженого, як правило, в балах, установити межі інтервалу його коливань і, залежно від кількості балів, обґрунтувати належність позичальника до того чи іншого класу за рівнем кредитного ризику.

Рейтингові системи оцінки передбачають передусім вибір і обґрунтування системи показників та їх класифікацію за групами. Ці групи ранжуються залежно від їх значимості в оцінці кредитоспроможності клієнта з позиції банку. Тобто одні й ті самі показники можуть мати різну вагомість в оцінці кредитного ризику з погляду різних банків, а також залежно від виду кредиту. Наприклад, у разі надання короткострокового кредиту найважливіше значення мають показники ліквідності й фінансової стійкості, за довгострокового кредитування – ефективності виробництва, прибутковості та рентабельності.

Рейтингова система оцінювання кредитоспроможності позичальника має розроблятися кожним банком індивідуально залежно від кредитної політики банку, стратегічних планів, маркетингових досліджень і загальних вимог до якості кредитів, які пропонує центральний банк. Отже, рейтингові системи відображають підхід конкретного банку до оцінювання якості кредитів і можуть суттєво відрізнятися в розрізі банків.

У міжнародній практиці прийнято, що кожний великий банк розробляє

власну рейтингову систему оцінки кредитоспроможності позичальників. Це дає змогу не лише приймати обґрунтовані рішення щодо надання позики, а й визначати такі умови кредитування, які обмежать ризик банку та стануть підставою для укладання кредитної угоди.

У міжнародній банківській практиці застосовуються різні системи оцінки кредитоспроможності позичальника: «правило п'яти Сі», CAMPARI, PARTS, система 6С, PARSER, MEMO RISK, система 4FC та інші. Ці системи відрізняються одна від одної кількістю показників, що застосовуються як складові частини загального рейтингу позичальника, а також різними методиками визначення характеристик і встановлення їх пріоритетності. Наприклад, у практиці банків США застосовується «правило п'яти Сі»: Character (репутація позичальника); Capital (капітал, майно); Capacity (фінансові можливості); Collateral (забезпечення); Conditions (загальні економічні умови).

Останнім часом знайшли своє втілення в практиці європейських, американських, російських і деяких українських банків методи аналізу кредитоспроможності клієнта – CAMPARI і PARTS, що ґрунтуються на послідовному розгляді зафіксованих у кредитній заявці та фінансових документах найсуттєвіших факторів, які характеризують клієнта, з метою виявлення потенційного ризику надання конкретної позики.

Назва CAMPARI утворюється з початкових літер слів [2, с.366-367]: С – character – характеристика клієнта (особисті якості); А – ability – спроможність до повернення позики; М – margin – маржа (доходність); Р – purpose – мета, на реалізацію якої будуть витрачені гроші; А – amount – розмір позики; R – return – умови погашення позики; I – insurance – страхування ризику непогашення позики.

Назва PARTS утворюється з початкових літер слів: Р – purpose – мета; А – amount – розмір кредиту; R – repayment – умови погашення основного боргу та відсотків за нього; T – terms – строк кредиту; S – security – забезпечення.

Світовий банк, розглядаючи кредитну заявку, керується правилом «5», що передбачає визначення: 1) бажання позичальника погасити позику; 2) здатності

позичальника погасити позику (на основі аналізу грошових потоків з урахуванням усіх джерел надходження та всієї заборгованості клієнта); 3) платоспроможності клієнта – достатності капіталу, ліквідності коштів; 4) наявності гарантій, застави (з укладанням переліку активів, які вільні від іншої застави); 5) економічних умов діяльності клієнта.

Широке практичне застосування при визначенні кредитоспроможності знайшли [1, с.105]:

- метод «рекурсивної розробки», запропонований М. Фрідменом, Е.І. Альтманом і Д. Као;

- система фінансового аналізу «Дюпон» або «Дюпон–каскад», основним завданням якої є побудова системи взаємопов'язаних показників, що характеризують фінансовий стан підприємства та ефективність його діяльності;

- модель «нагляду за показниками» (модель Чесира), «Z–аналізу» та «Z–модель Альтмана», що побудовані на основі лінійних багатофакторних регресійних рівнянь та є орієнтиром для віднесення підприємств до групи потенційних банкрутів або підприємств, які функціонують успішно.

Ці методики оцінки кредитоспроможності позичальника стали досить популярними завдяки вдалому поєднанню в них аналізу особистих і ділових якостей клієнта.

Іноземні кредитні заклади в своїй практиці при визначенні кредитоспроможності позичальника керуються кредитними рейтингами, що складаються міжнародними й національними агентствами, такими як: Standard&Poor's, Moody's Investors Service, Fitch IBCA, Duff and Phelps та ін. Кредитні рейтинги є важливими додатковими джерелами інформації для прийняття інвестиційних рішень.

Література:

1. Тарасюк І.Ю. Оцінка кредитоспроможності позичальника: зарубіжний та вітчизняний досвід // Регіональні перспективи. – 2003. – №2-3. – С. 104-105.
2. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.